

ПРОМИСЛОВА ПОЛІТИКА РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ПРИСКОРЕНОЇ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЧОРНОЇ МЕТАЛУРГІЇ В УКРАЇНІ

© 2015 ДЕНИСОВ К. В., БАБМІНДРА Д. І.

УДК 338.23:658.2:669.1(477)

Денисов К. В., Бабміндра Д. І.

Промислова політика регулювання процесів прискореної екологізації виробничої діяльності підприємств чорної металургії в Україні

Метою статті є аналіз основних проблем, пов'язаних з екологічними аспектами виробничої діяльності підприємств чорної металургії, визначення пріоритетних напрямів та інструментів регулювання процесів екологізації металургійного виробництва в Україні у контексті необхідності забезпечення сталого розвитку галузі. У статті проаналізовано еколого-економічні наслідки виробничої діяльності підприємств чорної металургії у сфері викидів забруднюючих речовин, скидання забруднених вод, а також поводження з відходами. Доведено зростання частки галузі в загальному показнику скидання неочищених вод і викидів діоксиду вуглецю. Зроблено висновок про існуючу нерациональну структуру капітальних інвестицій на охорону довкілля, де частка поточних витрат на утримання природоохоронних об'єктів перевищує 50 %. Обґрунтовано необхідність реалізації комплексної промислової політики в галузі, що включатиме максимальну підтримку впровадження інноваційних проектів та одночасне посилення відповідальності галузевих підприємств за порушення екологічного законодавства.

Ключові слова: сталый розвиток, екологізація, промислова політика, чорна металургія, забруднення довкілля, податок на додану вартість

Рис.: 3. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 30.

Денисов Костянтин Вікторович – кандидат економічних наук, викладач, кафедра міжнародної економіки та економічної теорії, Запорізький національний університет (вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, 69600, Україна)

Email: denisovkv@ukr.net

Бабміндра Дмитро Іванович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри, кафедра міжнародної економіки та економічної теорії, Запорізький національний університет (вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, 69600, Україна)

УДК 338.23:658.2:669.1(477)

UDC 338.23:658.2:669.1(477)

Денисов К. В., Бабміндра Д. И. Промышленная политика регулирования процессов ускоренной модернизации производственной деятельности предприятий черной металлургии Украины

Denysov K. V., Babmindra D. I. The Industrial Policy of Regulating the Processes of Accelerated Greening of the Industrial Activities of Iron and Steel Enterprises in Ukraine

Целью статьи является анализ основных проблем, связанных с экологическими аспектами производственной деятельности предприятий черной металлургии, определение приоритетных направлений, а также инструментов регулирования процессов экологизации металлургического производства в Украине в контексте необходимости обеспечения устойчивого развития отрасли. В статье проанализированы эколого-экономические последствия производственной деятельности предприятий черной металлургии в сфере выбросов загрязняющих веществ, сброса загрязненных вод, а также обращения с отходами. Доказано увеличение удельного веса отрасли в общем показателе сброса неочищенных вод и выбросов оксида углерода. Сделан вывод о нерациональной структуре отраслевых капитальных инвестиций в охрану окружающей среды, где удельный вес текущих затрат на содержание природоохранных объектов превышает 50 %. Исходя из этого, аргументирована необходимость реализации комплексной промышленной политики по вопросу экологизации отрасли за счет комбинированного использования налоговых инструментов.

The article aims to analyze the primary issues linked to the environmental aspects of industrial activities of iron and steel enterprises, to identify the priority areas and tools used for regulation of the processes of greening of the metallurgical production in Ukraine within the context of the necessity of ensuring a sustainable development of the industry. The article analyzes environmental and economic effects of the industrial activities of iron and steel enterprises in terms of pollutant emission, dumping of polluted water, as well as waste handling. The study proved that the share of the industry in the overall index of dumping of untreated water and carbon oxide emission has grown. The study concludes that there currently exists a non-rational structure of capital investment in environmental protection, where the share of current spending on maintenance of environmental facilities exceeds 50%. This substantiates the necessity of pursuing a comprehensive industrial policy combining maximum support for implementation of innovation projects and simultaneously harsher punishments imposed on industrial enterprises for violation of the environmental legislation.

Ключевые слова: устойчивое развитие, экологизация, промышленная политика, черная металлургия, загрязнение окружающей среды, налог на добавленную стоимость

Keywords: sustainable development, greening, industrial policy, iron and steel industry, environmental pollution, value added tax

Рис.: 3. **Табл.:** 3. **Библ.:** 30.

Рис.: 3. **Табл.:** 3. **Библ.:** 30.

Денисов Константин Викторович – кандидат экономических наук, преподаватель, кафедра международной экономики и экономической теории, Запорожский национальный университет (ул. Жуковского, 66, Запорожье, 69600, Украина)

Denysov Kostyantyn V. – Candidate of Sciences (Economics), Lecturer, Department of International Economics and Economic Theory, Zaporizhzhya National University (vul. Zhukovskogo, 66, Zaporizhzhya, 69600, Ukraine)

Email: denisovkv@ukr.net

Email: denisovkv@ukr.net

Бабміндра Дмитрій Іванович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри, кафедра міжнародної економіки та економічної теорії, Запорожський національний університет (вул. Жуковського, 66, Запорожжя, 69600, Україна)

Babmindra Dmitry I. – Doctor of Science (Economics), Professor, Head of the Department, Department of International Economics and Economic Theory, Zaporizhzhya National University (vul. Zhukovskogo, 66, Zaporizhzhya, 69600, Ukraine)

Таблиця 1

Індекси окремих показників виробничої діяльності металургійної галузі України (відсотків до попереднього року)

Показник	2011	2012	2013
<i>Обсяг виробництва</i>			
випуск металургійної продукції	111,0	96,4	94,7
<i>Викиди забруднюючих речовин у середньому одним підприємством</i>			
завантаження доменної печі	103,9	91,2	71,1
плавлення чавуну та відливання чушок	94,1	90,0	108,5
мартенівська піч	136,3	92,3	135,2
кисневий конвертер	91,7	105,7	97,1
електрична піч	112,9	95,8	93,5
прокатний стан	109,8	91,3	93,2
агломераційна установка	100,5	108,5	114,1

Складено та розраховано автором за: [18, с. 95; 19, с. 28; 20, с. 21; 21, с. 33; 22, с. 36]

родного газу. Але екологічні наслідки застосування подібних технологій наносять значно більші збитки та зводять нанівець будь-які переваги (табл. 2).

Металургійні підприємства входять до числа найбільших забруднювачів навколишнього середовища в Україні, особливо це стосується викидів діоксиду вуглецю та скидання неочищених забруднених вод. Це наносить економічні збитки через порушення стану повітряного басейну та погіршення якості земельних ресурсів. Щодо останніх, то їхня вільна кількість поступово скорочується через необхідність розташування там місць зберігання відходів виробничої діяльності.

Саме тому, з точки зору концепції сталого розвитку, необхідним є пошук шляхів збалансованого розвитку галузі в напрямку економічних, екологічних і соціальних зрушень. Попередній досвід державного регулювання інноваційного розвитку галузевих підприємств, у т. ч. за екологічним напрямком, не можна однозначно оцінити з точки зору його ефективності. Надання пільг позитивно вплинуло на фінансові та соціально-економічні показники діяльності галузі, але екологічний аспект не відчув на собі жодних змін. Позитивний вплив податкових пільг лише забезпечив відтворювальне зростання в галузі, але не заклав фундаменту для наздоганяючого розвитку. Про якісь зрушення в напрямку випереджального чи сталого розвитку взагалі не може йти мови.

Відтак маємо констатувати системну відсталість вітчизняної чорної металургії в питаннях екологізації, зумовлену передусім відсутністю структурних зрушень у виробничо-технологічній діяльності. На нашу думку, джерелом забезпечення структурних зрушень у чорній металургії має стати промислова політика, спрямована на кардинальний злам існуючої ситуації в питанні природоохоронної діяльності галузевих підприємств. Структурні зрушення мають забезпечити переведення виробничих

Вступ. В умовах переходу національної економіки до сталого розвитку поряд з енергоефективністю та соціальною сферою важливого значення набуває проблема забезпечення екологічної безпеки та збереження довкілля. В умовах України ця проблема викликана високими показниками забруднення повітряного та водного басейнів, погіршенням якості земельного фонду, висхідною динамікою росту захворюваності серед населення. Значною мірою на цьому позначається діяльність металургійних підприємств, що пов'язана з викидами в атмосферу шкідливих речовин і сполук, а також скиданням забруднених вод.

Метою даного дослідження є аналіз основних проблем, пов'язаних з екологічними аспектами виробничої діяльності підприємств чорної металургії, визначення пріоритетних напрямів та інструментів регулювання процесів екологізації металургійного виробництва в Україні у контексті необхідності забезпечення сталого розвитку галузі.

Питання екологізації вітчизняного промислового виробництва розглядали у своїх роботах В. Геєць [1, с. 115 – 118; 2, с. 132 – 133], М. Якубовський, М. Завгородня, О. Зарудна, П. Купчак, Р. Подолець, Б. Серебренніков, О. Дячук, М. Чепелев [3, с. 25 – 44], Н. Гахович [4, с. 779 – 791; 5, с. 141 – 154; 12, с. 521 – 536], Ю. Кіндзерський [6, с. 170 – 172], Л. Тимошик [7], В. Точилін і В. Венгер [8; 9, с. 545], В. Нікіфорова, Ю. Коновалов, В. Ляшенко, В. Вишневський та ін. [10], О. Амоша та ін. [11], Я. Жаліло та ін. [13; 16], О. Собкевич та С. Воробйов [14 – 15], К. Денисов [17].

Вітчизняна чорна металургія відіграє важливу роль у соціально-економічному розвитку країни загалом, а особливо це стосується окремих регіонів, що розташовані на Південному Сході України. Мова йде про Дніпропетровську, Донецьку, Запорізьку та Луганську області. Поряд із цим, виробнича діяльність галузі пов'язана з негативними наслідками для екології указаних регіонів, а також техногенного навантаження на навколишнє середовище.

З аналізу табл. 1 можна побачити, що рівень викидів забруднюючих речовин від металургійного виробництва прямо залежить від обсягів виробництва галузевої продукції. Особливо це стосується випуску продукції за допомогою кисневих конверторів, електросталеплавильних печей та прокатних станів. Вітчизняна металургія протягом тривалого часу перебуває на етапі відтворювального, а подекуди екстенсивного, розвитку.

Динаміка випуску продукції, показники енергоспоживання чи рівень забруднення довкілля пояснюються лише ступенем завантаженості виробничих потужностей. За роки незалежності не відбулося суттєвих структурних зрушень у виробничо-технологічній діяльності галузі, що є характерним також і для динаміки оплати праці.

Разом з тим, наведені в табл. 1 дані свідчать про високу динаміку викидів від роботи мартенівських печей, агломераційних установок, а також процесу плавлення чавуну та відливання чушок. Саме вони, разом з кисневим конвертером, є найбільшими забруднювачами довкілля у розрізі виробничих процесів чорної металургії (рис.1).

З рис.1 видно, що на згадані нами виробничі процеси припадає 94 % усіх викидів забруднюючих речовин від діяльності галузевих підприємств. Зауважимо, що використання агломераційних і конвертерних установок несе у собі економічну вигоду за рахунок низького споживання при-

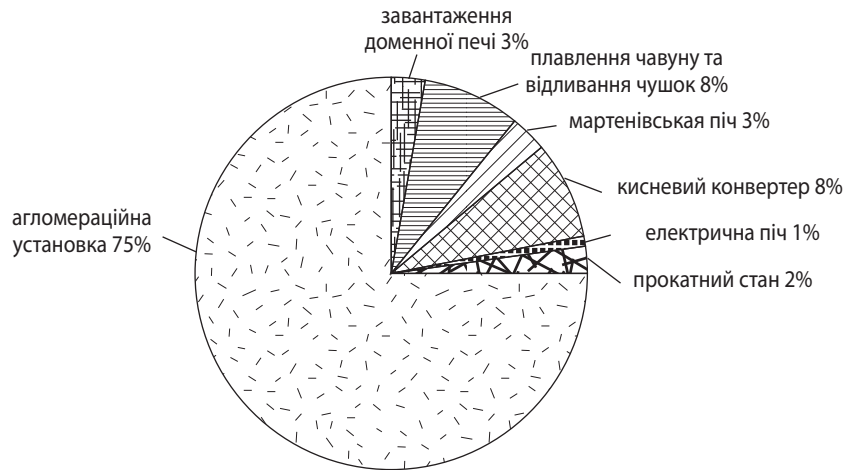

Рис. 1. Структура викидів забруднюючих речовин підприємствами чорної металургії України за 2013 рік [22, с. 36]

Таблиця 2

Окремі показники екологічної діяльності металургійної галузі України

Показник	2011	2012	2013
Викиди забруднюючих речовин, тис. т	1102,3	1015,8	1004,6
Викиди діоксиду вуглецю, тис. т	64073,1	59188,1	60520,6
Відведено зворотних забруднених вод, млн м ³	519,0	505,0	457,0
у т. ч. без очищення, млн м ³	88,0	85,0	80,0
Утворено відходів, тис. т	59470,0	58967,0	60380,3

Складено автором за: [20, с. 31, с. 67; 21, с. 43, с. 79; 22, с. 46, с. 81, с. 98]

Рис. 2. Частка металургійної галузі у загальному показнику забруднення довкілля в Україні, розраховано за: [20, с. 31, с. 67; 21, с. 43, с. 79; 22, с. 46, с. 81, с. 98]

процесів у галузі на сучасні стандарти охорони довкілля, раціональне використання природних ресурсів, насамперед паливно-енергетичних, що несе в собі також економічний ефект. Не менш важливою є зміна підходів до проблеми утилізації та поводження з відходами, що передбачає максимальну переробку для отримання нової сировини чи джерел енергії.

Під промисловою політикою ми розуміємо комплекс заходів економічної політики держави, який враховує стратегічні орієнтири інноваційного розвитку на засадах ефективного використання податкового та тарифного інструментарію активізації структурних зрушень, що дозволяє

забезпечити новий рівень участі країни в міжнародному поділі праці [17]. Далі розглянемо податкові інструменти регулювання прискореної екологізації металургійних підприємств. Перед тим визначимо, які інструменти підтримки промислових підприємств можуть бути використанні з огляду на ті зобов'язання, які Україна прийняла на себе у рамках СОТ.

Угода СОТ про субсидії і компенсаційні заходи визначає три групи субсидій (тобто інструментів промислової політики), що можуть надаватися державою чи від імені держави на користь промислових підприємств. Такими є «заборонені», «обмежені у застосуванні», «дозволені»

[23]. Розглянемо «обмежені у застосуванні» та «дозволені» субсидії як такі, що можуть потенційно бути застосовані в Україні.

«Обмежені у застосуванні» включають субсидювання експортного товару на рівні, що перевищує 5 % його вартості; покриття виробничих збитків окремих галузей; пряме списання урядом заборгованості підприємствам. Пряме списання податкових боргів (пені, штрафів) галузевим підприємствам мало місце в Україні протягом 1999 – 2001 рр. на приблизну суму 387,1 млн грн [24]. Саме таке списання стало однією з підстав для відкриття проти України низки антидемпінгових розслідувань на світових ринках металопродукції.

«Дозволені» субсидії включають допомогу в науково-дослідній діяльності, допомогу неблагополучним регіонам, сприяння прискореній адаптації виробничих потужностей до сучасних вимог із охорони навколишнього середовища, які регламентуються відповідними законами та / або нормативними актами. Кожен вид допомоги має певні обмежувальні рамки, зокрема по адаптації виробничих потужностей вони складають не більше 20 % загальних витрат на неї, обладнання має працювати до того не менше двох років, допомога повинна мати горизонтальний характер [23].

Разом з тим, допомозі в прискореній адаптації має передувати запровадження сучасних екологічних стандартів, що передбачено Угодою про асоціацію з ЄС. Особливості їх запровадження розглянуто В. Венгером у роботі [3, с. 28 – 29]. Не менш важливим є перегляд принципів вітчизняного екологічного оподаткування, особливо що стосується викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами забруднення; скидів забруднюючих речовин безпосередньо у водні об'єкти; розміщення відходів (крім розміщення окремих видів (класів) відходів як вторинної сировини, що розміщуються на власних територіях (об'єктах) суб'єктів господарювання) [25].

Слушною є думка Н. Гахович [12, с. 535] щодо необхідності удосконалення екологічного оподаткування за принципами «природокористувач платить» та «забруднювач платить». Одним з елементів такого переходу має стати перегляд чинних ставок екологічного податку з обов'язковим попереднім моделюванням його впливу на фінансову стабільність металургійних підприємств. Власники металургійних заводів мають сплачувати реальну ціну за нанесення збитків довкіллю (табл. 3).

Підвищення рівня екологічного оподаткування має відбуватися одночасно із розширенням програм підтримки

Таблиця 3

Екологічні платежі металургійних підприємств України (млн грн)

Вид платежу	2011 р.		2012 р.		2013р.	
	Пред'явлено	Сплачено	Пред'явлено	Сплачено	Пред'явлено	Сплачено
Усього	279,2	255,5	247,0	258,5	355,2	329,4
у т. ч.						
екологічний податок	277,3	254,1	244,6	254,3	348,7	328,6
штрафні санкції за порушення природоохоронного законодавства	1,9	1,4	2,3	4,2	6,5	0,8

Складено за: [20, с. 176 – 178; 21, с. 219 – 221; 22, с. 209 – 212]

розробки та реалізації інноваційних проектів у галузі. Такі програми покликані компенсувати фінансові втрати підприємств внаслідок посилення податкового навантаження. Під програмами підтримки слід першочергово розуміти системні заходи з енергозбереження, що автоматично позитивно впливатиме на цінову конкурентоспроможність вітчизняної металопродукції. Проекти екологічних інновацій мають охоплювати заходи, спрямовані на зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферу, скидання забруднених (а головним чином неочищених) вод, а також утилізацію та переробку відходів виробництва. Не менш важливим є адаптація до європейських стандартів, сертифікація та акредитація виробничих процесів у відповідності до найкращих світових практик.

Перспективним інструментом фінансового регулювання інноваційного розвитку екологічної діяльності металургійних підприємств є відшкодування державою кредиторської заборгованості з податку на додану вартість. Цільовим призначенням використання відшкодованого

податку має стати реалізація проектів екологізації виробництва. Тобто має бути реалізований один із принципів Бюджетного кодексу – програмно-цільовий метод використання коштів [26].

У попередніх роботах [17; 27 – 30] нами було обґрунтовано можливість відшкодування ПДВ для металургійних підприємств виключно на покриття витрат із реалізації інноваційних проектів. При цьому було розроблено два альтернативні, але не взаємовиключні варіанти – покриття витрат із придбання, монтажу та запуску імпортного обладнання чи технологій або фінансування аналогічних витрат на вітчизняні аналоги. По кожному із розроблених варіантів було визначено переваги та недоліки, але все ж таки зроблено висновок про необхідність приділення більшої уваги національній продукції [17].

Проведений аналіз показав цілковиту відповідність такого інструменту регулювання інноваційного розвитку металургійної галузі вимогам СОТ [23], що робить можливою його реалізацію без ймовірності застосування контр-

заходів. Умовою для реалізації подібних проектів було визначено розробку та затвердження порядку відшкодування витрат на інновації, врегулювання відносин держави, бізнесу та науково-дослідного сектора, забезпечення стабільних джерел фінансування бюджетних витрат.

Запропоновані підходи до фінансування інноваційних проектів в царині екологізації виробничої ді-

яльності металургійних підприємств створять умови для інтенсивного нарощування капітальних інвестицій у природоохоронну діяльність (рис. 3). Такі інвестиції матимуть економічний ефект, який проявлятиметься через оптимізацію витрат на оплату екологічних платежів у майбутньому за рахунок зниження рівня забруднення довкілля.

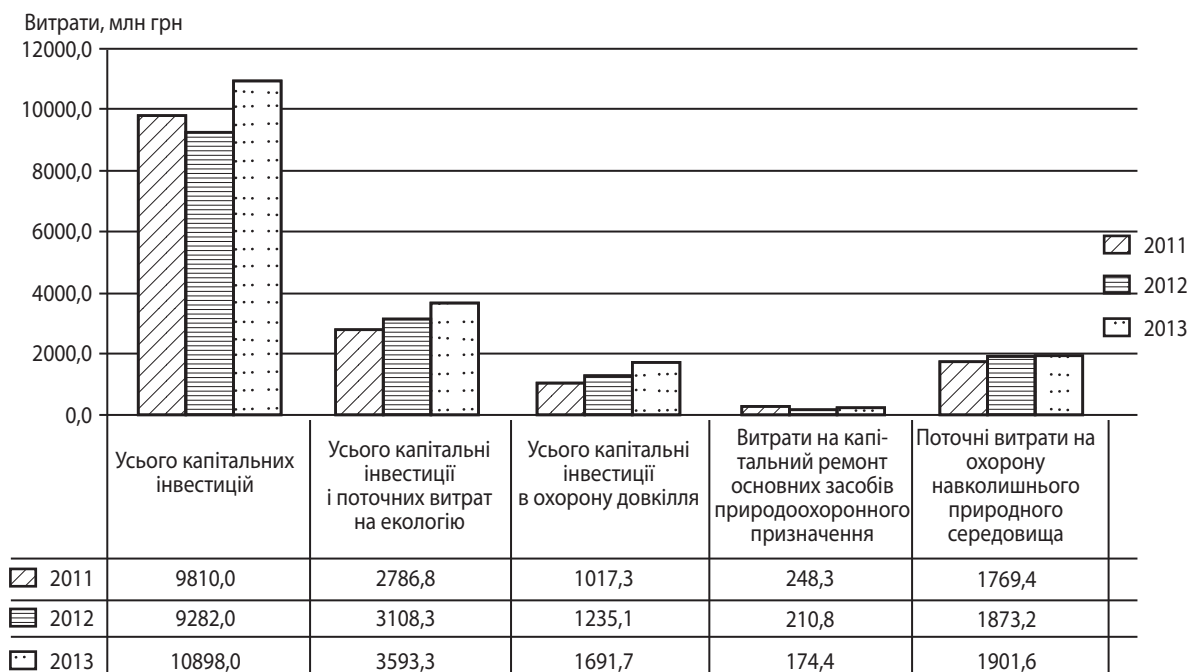

Рис. 3. Витрати металургійних підприємств на капітальні інвестиції та охорону навколишнього середовища (без екологічних платежів) [18, с. 190; 20, с. 171; 21, с. 214; 22, с. 205]

На даному етапі частка екологічних інвестицій у загальному показнику капітальних вкладень металургійних підприємств знаходиться на рівні 28 – 33 %. Проте, екологічні інвестиції більше ніж на половину формуються за рахунок поточних витрат на охорону навколишнього середовища. Іншими словами – це підтримка в робочому стані об'єктів природоохоронного призначення [22, с. 223]. Частка капітальних інвестицій (без капітального ремонту основних засобів) у загальному показнику витрат на екологію складає 42 %, хоча саме від них залежить рівень екологізації виробництва.

У подальшому, за умови практичного застосування наведених нами вище інструментів, вирішення потребуватиме питання класифікації таких інвестицій за характером джерела фінансування – бюджетний, власні кошти підприємств чи змішана форма. Попереднє врегулювання питань класифікації дозволить об'єктивно відобразити такі витрати у статистичній та бюджетній звітності.

Висновки. Екологізація виробничої діяльності підприємств чорної металургії України на даний час має стратегічне значення для забезпечення переходу національної економіки на етап сталого розвитку. Існуючий рівень техногенного навантаження та забруднення довкілля призводить до деградації земельних і водних ресурсів, створюючи загрозу фізичним умовам життя української нації.

Вирішення питання полягає в реалізації промислової політики регулювання процесів прискореної екологізації в галузі за рахунок посилення податкової відповідальності забруднювачів довкілля, а також підтримки у реалізації профільних інноваційних проектів. Побудована за принципом «жорстка відповідальність / максимальна підтримка інновацій» система дозволить забезпечити структурні зрушення в чорній металургії, що неодмінно позначатиметься на рівні соціально-економічного розвитку України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави : національна доповідь / За заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. – К. : НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.
2. Новий курс: реформи в Україні. 2010 – 2015 : національна доповідь / За заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. – К. : НВЦ НБУВ, 2010. – 232 с.
3. Оцінка впливу Угоди про асоціацію / ЗВТ між Україною та ЄС на економіку України : наукова доповідь / За ред. акад. НАН України В. М. Гейця, чл.-кор. НААН України, д-ра екон. наук Т. О. Осташко, чл.-кор. НАН України, д-ра екон. наук Л. В. Шинкарук; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2014. – 102 с.
4. Потенціал національної промисловості: цілі та механізми ефективного розвитку / [Ю. В. Кіндзерський, М. М. Яку-

бовський, І. О. Галиця та ін.]; за ред. канд. екон. наук Ю. В. Кіндзерського; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. – К.: ІЕП НАН України, 2009. – 928 с.: табл., рис.

5. Промисловий потенціал України: проблеми та перспективи структурно-інноваційних трансформацій / Відпов. ред. Ю. В. Кіндзерський. – К.: ІЕП НАН України, 2007. – 408 с.

6. Кіндзерський Ю. В. Промисловість України: стратегія і політика структурно-технологічної модернізації: монографія / Ю. В. Кіндзерський; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – К., 2013. – 536 с.: табл., рис.

7. Тимошик Л. П. Реструктуризація промислового виробництва (на прикладі гірничо-металургійного комплексу України): автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.07.01 «Економіка промисловості» / Л. П. Тимошик. – К., 2005. – 23 с.

8. Венгер В. В. Особливості взаємодії держави та бізнесу у сфері гірничо-металургійного комплексу України: від підтримки до партнерства / В. В. Венгер, В. О. Точилін // Економіка і прогнозування. – 2010. – № 2. – С. 114 – 128.

9. Ринки реального сектора економіки України в інституціональному середовищі СОТ: кон'юнктура та інтеграція / За ред. д-ра екон. наук, проф. В. О. Точиліна; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2012. – 552 с.

10. Промисловість і промислова політика України 2013: актуальні тренди, виклики, можливості: науково-аналітична доповідь / [О. І. Амоша, В. П. Вишневський, Л. О. Збаразська та ін.]; за заг. ред. В. П. Вишневського; НАН України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк, 2014. – 200 с.

11. Перший етап модернізації економіки України: досвід та проблеми / [О. М. Алимов, О. І. Амоша та ін.]; за заг. ред. В. І. Ляшенка; ІЕП НАН України, КПУ. – Запоріжжя: КПУ, 2014. – 798 с.

12. Структурні зміни та економічний розвиток України: монографія / [В. М. Геєць, Л. В. Шинкарук, Т. І. Артьомова та ін.]; за ред. д-ра екон. наук Л. В. Шинкарук; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2011. – 696 с.: табл., рис.

13. Промислова політика як чинник післякризового відновлення економіки України. – К.: НІСД, 2012. – 41 с.

14. Пріоритети та важелі модернізації металургійної галузі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/886/>

15. Пріоритети інвестиційного забезпечення структурних реформ у промисловості України. – К.: НІСД, 2014. – 57 с.

16. Пріоритети політики імпортозаміщення у стратегії модернізації промисловості України. – К.: НІСД, 2012. – 71 с.

17. Денисов К. В. Промислова політика в системі структурних перетворень у чорній металургії України: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03 / К. В. Денисов; ДВНЗ «Криворізький нац. ун-т». – Кривий Ріг, 2014. – 24 с.

18. Статистичний щорічник України за 2013 р.: статистичний збірник / За ред. О. Осауленка. – К.: Держстат України, 2014. – 534 с.

19. Довкілля України у 2010 р.: статистичний збірник / За ред. Н. Власенко. – К.: Держстат України, 2011. – 205 с.

20. Довкілля України у 2011 р.: статистичний збірник / За ред. Н. Власенко. – К.: Держстат України, 2012. – 185 с.

21. Довкілля України у 2012 р.: статистичний збірник / За ред. Н. Власенко. – К.: Держстат України, 2013. – 234 с.

22. Довкілля України у 2013 р.: статистичний збірник / Відп. за випуск О. М. Прокопенко. – К.: Держстат України, 2014. – 223 с.

23. Угода СОТ про субсидії і компенсаційні заходи // Офіційний веб-портал Верховної ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>

24. Бюлетень Рахункової Палати України № 4 за 2000 р. // Офіційний сайт Рахункової палати України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua>

25. Податковий кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – № 13 – 14, № 15 – 16, № 17. – Ст. 112.

26. Бюджетний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2010. – № 50 – 51. – Ст. 572.

27. Денисов К. В. Аналіз особливостей державної політики регулювання виробничо-збутової діяльності підприємств чорної металургії / К. В. Денисов // Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємництво». – 2012. – № 2. – С. 102 – 108.

28. Денисов К. В. Інструменти державної політики регулювання виробничої діяльності чорної металургії в Україні відповідно до вимог СОТ / К. В. Денисов // Ефективна економіка. – 2012. – № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/>

29. Денисов К. В. Аналіз результативності державної промислової політики в чорній металургії України за 1996 – 2010 рр. / К. В. Денисов // Бізнес Інформ. – 2013. – № 3. – С. 146 – 151.

30. Денисов К. В. Державне регулювання інноваційної складової розвитку виробничої діяльності підприємств чорної металургії України / К. В. Денисов // Економічний простір. – 2012. – № 58. – С. 160 – 171.

REFERENCES

Amosha, O. I. et al. Promyslovist i promyslova polityka Ukrainy 2013: aktualni trendy, vyklyky, mozhlyvosti [Industry and Industrial Policy of Ukraine 2013: current trends, challenges, opportunities]. Donetsk, 2014.

Alymov, O. M. et al. Pershyi etap modernizatsii ekonomiky Ukrainy: dosvid ta problemy [The first phase of the modernization of Ukraine's economy: experience and problems]. Zaporizhzhia: KPU, 2014.

"Biuletен Rakhunkovoi Palaty Ukrainy №4 za 2000r." [Bulletin of the Accounting Chamber of Ukraine № 4, 2000]. Ofitsiynyi sait Rakhunkovoi palaty Ukrainy. <http://www.ac-rada.gov.ua>

Denysov, K. V. "Promyslova polityka v systemi strukturnykh peretvoren u chornii metalurhii Ukrainy" [Industrial policy in the system of structural changes in the steel industry of Ukraine]. avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.03, 2014.

Dovkillia Ukrainy u 2010 r. [Environment Ukraine in 2010]. Kyiv: Derzhstat Ukrainy, 2011.

Dovkillia Ukrainy u 2011 r. [Environment Ukraine in 2011]. Kyiv: Derzhstat Ukrainy, 2012.

Dovkillia, Ukrainy u 2012 r. Kyiv: Derzhstat Ukrainy, 2013.

Dovkillia Ukrainy u 2013 r. [Environment in Ukraine in 2013]. Kyiv: Derzhstat Ukrainy, 2014.

Denysov, K. V. "Analiz osoblyvostei derzhavnoi polityky rehuliuвання vyrobnycho-zbutovoi diialnosti pidpryemstv chornoii metalurhii" [Analysis of public policy regulating the production and marketing of ferrous metallurgy]. Derzhava ta rehiony. Seriya «Ekononika ta pidpryemnytstvo», no. 2 (2012): 102-108.

Denysov, K. V. "Instrumenty derzhavnoi polityky rehuliuвання vyrobnychoi diialnosti chornoii metalurhii v Ukraini vidpovidno do vymoh SOT" [Tools of public policy regulating the production of iron and steel in Ukraine in line with WTO]. <http://www.economy.nayka.com.ua/>

Denysov, K.V. "Analiz rezultatyvnosti derzhavnoi promyslovoi polityky v chornii metalurhii Ukrainy za 1996 - 2010 rr." [Analysis of the impact of state industrial policy in the steel industry of Ukraine for 1996 - 2010]. *Biznes Inform*, no. 3 (2013): 146-151.

Denysov, K. V. "Derzhavne rehulivannia innovatsiinoi skladovoi rozvytku vyrobnychoi diialnosti pidpriemstv chornoj metalurhii Ukrainy" [State regulation of innovative component of the production activities of the steel industry of Ukraine]. *Ekonomichnyi prostir*, no. 58 (2012): 160-171.

Heiets, V. M. et al. *Strukturni zminy ta ekonomichnyi rozvytok Ukrainy* [Structural change and economic development of Ukraine]. Kyiv, 2011.

Kindzerskyi, Yu. V. et al. *Potentsial natsionalnoi promyslovosti: tsili ta mekhanizmy efektyvnoho rozvytku* [Potential national industry objectives and mechanisms for effective development]. Kyiv: IEP NAN Ukrainy, 2009.

Kindzerskyi, Yu. V. *Promyslovist Ukrainy: stratehiia i polityka strukturno-tehnolohichnoi modernizatsii* [Ukraine Industry: strategy and policy of structural and technological modernization]. Kyiv, 2013.

[Legal Act of Ukraine] (2011).

[Legal Act of Ukraine] (2010).

Novyi kurs: reformy v Ukraini. 2010 - 2015 [The New Deal: reform in Ukraine. 2010 - 2015]. Kyiv: NVTs NBUV, 2010.

Otsinka vplyvu Uhody pro asotsiatsiiu / ZVT mizh Ukrainoiu ta IES na ekonomiku Ukrainy [Assessing the impact of AA / FTA between the EU and Ukraine on Ukraine's economy]. Kyiv, 2014.

Priorytety investytsiinoho zabezpechennia strukturnykh reform u promyslovosti Ukrainy [Priorities for investment support structural reforms in Ukraine industry]. Kyiv: NISD, 2014.

Promyslovi potentsial Ukrainy: problemy ta perspektyvy strukturno-innovatsiinykh transformatsii [The industrial potential of Ukraine: problems and prospects of innovative structural transformations]. Kyiv: IEP NAN Ukrainy, 2007.

Priorytety polityky importozamishchennia u stratehii modernizatsii promyslovosti Ukrainy [Policy priorities in the strategy of import substitution industrial modernization Ukraine]. Kyiv: NISD, 2012.

"Priorytety ta vazheli modernizatsii metalurhiinoi haluzi Ukrainy" [Priorities and leverage upgrading metallurgical Ukraine]. <http://www.niss.gov.ua/articles/886/>

Promyslova polityka iak chynnyk pisliakryzovoho vidnovlennia ekonomiky Ukrainy [Industrial policy as a factor in the post-crisis economic recovery Ukraine]. Kyiv: NISD, 2012.

Rynky realnoho sektora ekonomiky Ukrainy v instytutsionalnomu seredovyshchi SOT: kon'iunktura ta intehratsiia [Markets real economy in Ukraine's institutional WTO conditions and integration]. Kyiv, 2012.

Sotsialno-ekonomichnyi stan Ukrainy: naslidky dlia narodu ta derzhavy [The socio-economic situation in Ukraine: implications for people and the state]. Kyiv: NVTs NBUV, 2009.

Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy za 2013 r. [Statistical Yearbook of Ukraine for 2013]. Kyiv: Derzhstat Ukrainy, 2014.

Tymoshchuk, L. P. "Restrukuryzatsiia promyslovoho vyrobnytstva (na prykladi hirnycho-metalurhiinoho kompleksu Ukrainy)" [Restructuring of industrial production (for example, mining and metallurgical complex of Ukraine)]. *avtores. dys. ... kand. ekon. nauk* : 08.07.01, 2005.

"Uhoda SOT pro subsydii i kompensatsiini zakhody" [The WTO Agreement on Subsidies and Countervailing Measures]. Ofitsiynyi veb-portal Verkhovnoi rady Ukrainy. <http://rada.gov.ua/>

Venher, V. V., and Tochylin, V. O. "Osoblyvosti vzaiemodii derzhavy ta biznesu u sferi hirnycho-metalurhiinoho kompleksu Ukrainy: vid pidtrymky do partnerstva" [Features of interaction between state and business in the mining and metallurgical complex of Ukraine: from support to partnership]. *Ekonomika i prohnozuvannia*, no. 2 (2010): 114-128.